

כבודו עלינו שערי עזה

שלמה ברום

האבטלה ברצועה גדול מאוד ורוב האוכלוסייה נעזרת בסיוע של אונר"א (סוכנות הסעד לפליטים) וארגונים הומניטאריים אחרים. פריצת החומה הקלה במידה מסוימת על מצוקה נקודתית בעקבות צמצום באספקת דלק ומוצרי צריכה מישראל בשל החרפת העימות הצבאי עם החמאס בשבועות שקדמו להפלת החומה. אפשר היה להניח שנוכח הרגיעה הביטחונית היחסית (שיגורי רקטות מועטים) שחלה בגזרה העזתית ישראל הייתה מחדשת ממילא את הספקת המוצרים הבסיסיים.

האם ישראל יכולה לנער חוצנה מעזה ולהסיר מעליה אחריות נוכח פתיחת היציאה מעזה לכיוון מצרים? כדי שהדבר יהיה אפשרי צריכים להתקיים כמה תנאים. ראשית, מצרים צריכה להיות מוכנה לשחק את התפקיד הזה. שנית, מצרים צריכה להיות מסוגלת למלא את התפקיד הזה ושלישית הקהילה הבינלאומית צריכה להסכים למצב שבו האפשרות להיכנס ולצאת מכיוון מצרים, פוטרת את ישראל מאחריות למתרחש בעזה. ספק רב אם שלושת התנאים האלה מתקיימים. למצרים אין אינטרס לקבל על עצמה את האחריות על עזה במקום ישראל ואין היא מבקשת לעצמה קשר עם הקיצונים המוסלמים החמושים עד לעור שיניהם ברצועה. לכן מצרים תעשה רק את ההכרח הנחוץ כדי להצטייר כמי שאינה מפקירה את האחים הפלסטינים.

מצרים אינה יכולה למלא את מקומה של ישראל מהרבה בחינות. היא יכולה לשמש תווך דרכו מובלות סחורות לעזה, אבל היא אינה יכולה לשמש שוק לסחורות מעזה משום שהמשק המצרי והמשק העזתי אינם משלימים זה את זה אלא מתחרים זה בזה וגם בשל העובדה כי יקר יותר לייצא דרך מצרים (הנמלים המצריים רחוקים ויעילותם נמוכה). החמאס אכן הצהיר שברצונו

ליל 22-23 בינואר, פרץ החמאס, במבצע מתוכנן היטב, את החומה שהפרידה בין רצועת עזה לבין מצרים והמוני פלסטינים נהרו לצד המצרי על מנת לרכוש מוצרים ולהתבשם מתחושת השחרור. התמונות שהתפרסמו בתקשורת העולמית וההתבטאויות סביב האירוע יצרו את הרושם שמדובר באירוע דרמטי, בעל משמעויות מרחיקות לכת, לפחות כמו נפילת חומת ברלין. התגובות בישראל ביטאו קשת של דעות החל בתחושה שזהו ניצחון מוחץ של החמאס על מדיניות המצור של ממשלת ישראל, המשך בחששות עמוקים מהמשמעויות הביטחוניות של פריצת החומה שהפרידה בין מצרים לרצועה, וכלה בתקווה שזוהי ההזדמנות של ישראל להסיר מעליה את האחריות לרצועת עזה. השאלה היא האם למאורע זה יש אכן השלכות מרחיקות לכת באשר למערכת היחסים שבין ישראל לפלסטינים?

מצרים אינה יכולה להרשות לעצמה מצב שבו יהיה הגבול בינה לבין רצועת עזה פרוץ לאורך זמן. מבחינתה הדבר עלול להביא לגלישה של אי-סדר ביטחוני מהרצועה לסיני, שהוא ממילא אזור ששלטונות מצרים מתקשים לקיים בו שליטה יציבה, ואכן מצרים נקטה בצעדים המתאימים לחסום את הגבול. אין משמעות הדבר שהחסימה תהיה הרמטית, ויש להניח שהברחות של אמצעי לחימה כמו גם סחורות יימשכו כפי שהיה לפני הפריצה.

האם פריצת החומה משמעה שנפרץ המצור על עזה והסתיימה המצוקה ברצועה? לא כך הוא. המצוקות היסודיות בעזה נובעות מכך שמקורות ההכנסה הצטמצמו מאוד משום שסחורות אינן יוצאות מעזה לשוק הישראלי או לנמל אשדוד בדרך לשווקים ומכך שעזה אינה מקבלת את חלקה היחסי בסיוע הבינלאומי כל עוד נמשכות הסנקציות נגד ממשלת החמאס. מסיבות אלו שעור

חלופה שיוכל לקבלה. במקרה של החמאס הוצעו לו שתי דרכים. האחת - להיעלם ולוותר על השלטון ברצועה לטובת ממשלתו של מחמוד עבאס, יריביו הפוליטיים; השנייה - להפסיק להיות חמאס, דהיינו לשנות את תפיסתו המדינית לחלוטין ולקבל את שלושת תנאי הקווארטט. לא היה שום סיכוי שהחמאס יקבל את שתי החלופות האלו, ולכן היה צפוי שישבור את הכלים אם על ידי הסלמה של רמת האלימות או פעולה דרמטית כמו הפלת החומה. אם לישראל יש כוונה להציע לממשלת החמאס חלופה יותר סבירה מהשתיים שנמנו למעלה, אזי ממשלת החמאס מוכנה מזה זמן לעשות עסקה שבבסיסה הפסקת אש עם ישראל, במטרה לייצב את המצב. ממשלת ישראל צריכה להחליט האם המשך הלחצים - בתקווה הלא מבוססת שהדבר יביא להתמוטטות שלטון החמאס בעזה - עדיף על עסקה מוגבלת עם החמאס.

האירועים בעזה המחישו שוב את ההפרדה שנוצרה בינה לבין הגדה וכן הם הבליטו את חוסר ההשפעה המוחלט של הנשיא מחמוד עבאס וממשלתו על המתרחש בעזה. הם אמנם מנסים להיות שחקן וליצור מצב שבו תוחזר אליהם השליטה במעטפת החיצונית של עזה, דהיינו במעברים לישראל ולמצרים, אך החמאס לא יהיה מוכן לאפשר זאת, במיוחד לאחר שהצליח לקבע את העובדה כי הוא בעל השיח של מצרים בכל הנוגע לגבול עמה. ייתכן שהאירועים בגבול עם מצרים יצרו הזדמנות לבחון מחדש את תפקידה של הקהילה הבינלאומית במעברים מרצועת עזה. חידוש הנוכחות הבינלאומית ואף הרחבתה יכולים להיות פתרון טוב לכל הגורמים המעוניינים, אך גם בעניין זה ספק אם אפשר לעשות דבר בלי שהחמאס יהיה מעורב ויהיה חלק מההבנות שיאפשרו פעילות בינלאומית זו.

להתנתק מהתלות בישראל ולהשתמש במצרים כתחליף, ומצרים שאין לה רצון להצטייר כמשתתפת במצור הישראלי על הרצועה דנה בבקשות החמאס, אך אין פרוש הדבר שמבחינת העזתים יש הגיון כלכלי בצעד הזה. אם אין אפשרות להכניס סחורות מישראל בגלל צעדים ישראלים ואפשר להכניס אותן ממצרים, אזי וודאי הוא שכל ממשלה בעזה תעשה זאת, אבל אין זה אומר שאפשר לבנות את כלכלת עזה על הבסיס הזה.

ולבסוף, ספק אם הקהילה הבינלאומית תהיה מוכנה לקבל את העובדה שישראל ניתקה לחלוטין מעזה ואין לה כל אחריות עליה, כל עוד ישראל ממשיכה להחזיק בשטחים פלסטיניים, וגם אם אינה נמצאת באופן קבוע בתוך הרצועה היא ממשיכה להשפיע על המתרחש בה דרך השליטה במרחב באווירי ובמרחב הימי שלה ומונעת פתיחת נמל ימי ונמל תעופה שישרתו את הרצועה. העולם אינו מוכן לקבל את מה שנוח לישראל – הפרדה בין הגדה ועזה, בוודאי שכך, כל עוד נמשך החיכוך הצבאי וכוחות ישראלים נכנסים ויוצאים מעזה. השאלה אם יש מוצא לעזה לכיוון מצרים אינה רלבנטית לחלוטין לבעיות הביטחון שיש לישראל מול רצועת עזה ולקושי שיש לישראל למצוא פתרון מוחלט לשיגורי הרקטות מעזה, ולכן המחשבה, שהנה זומנה לישראל ההזדמנות לדחוף את עזה לכיוון מצרים ולהיפטר מהצרה הזאת, נותנת אולי סיפוקים רגשיים לישראלים המתוסכלים מהמצב מול עזה אבל אין בה פתרון ממשי.

האם נכשלה המדיניות שמטרתה הייתה לקיים לחץ על החמאס באמצעות המצור על עזה? השאלה האמיתית היא האם מלכתחילה היה סיכוי של הצלחה למדיניות הזאת? אפשר לקוות שהלחצים ישאו פרי אם במקביל מציעים לחמאס בתמורה להפסקת הלחצים,